Частное общеобразовательное учреждение «Татнефть-школа»

Рассмотрена и принята на педагогическом совете Протокол №__1__ «29»__08__20 19 г.	Согласована Зам. директора по УВР ЧОУ «Татнефть-школа» ____ Н.А.Шокурова «29»__08__20 19 г.	Утверждаю Директор ЧОУ «Татнефть-школа» ____ О.А.Калягина Приказ № 108 «02»__09__20 19 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебных предметов «Литературное чтение на родном языке, родной язык»

для 1-4 класса (русская группа)

Сафина Гульназ Исмагиловна
Учитель татарского языка

20 19 – 20 20 учебный год

АҢЛАТМА ЯЗУЫ

Татар теленнән эш программасы түбәндәге дәүләт документларына нигезләнеп төзелде:

1. “Россия Федерациясенең “Мәгариф турында” федераль законы (Федеральным законом от 29 декабря 2012 г. № 273 “ Об образовании в Российской Федерации”
2. Төп гомуми белем бирүнең Федераль дәүләт белем бирү стандарты (Россия Мәгариф һәм Фән министрлыгында 2010 нчы елның 17 нче декабрь боерыгы 1897 нче номер белән расланган, РФ Юстиция Министрлыгында 19644 нче регистрацион номеры белән 2011нче елның 1 нче февралендә теркәлгән). (Приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 17.12.2010 г. № 1897, зарегистрированным Минюстом России 01.02.2011 г., рег.№ 19644 «Об утверждении федерального государственного образовательного стандарта основного общего образования»)
3. Приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 31.12.2015 г. № 1577, «О внесении изменений в федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования», утвержденный приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 17.12.2010 г. № 1897)
4. Законом Российской Федерации от 25.10.1991. №1807-1 «О языках народов Российской Федерации»
5. Приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 31.03.2014 г. № 253 «Об утверждении федерального перечня учебников, рекомендуемых к использованию при реализации имеющих государственную аккредитацию образовательных программ начального общего, основного общего и среднего общего образования»
6. Татарстан Республикасының “Мәгариф турында” законы. (22 июнь 2013 ел №68)
7. Татарстан Республикасының “Дәүләт телләре һәм Татарстан республикасында башка телләр” турындагы законы; (8.07.1992 . N 1560 – XII (3.03.2012 елгы редакциядә)
8. "Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «2014 – 2020 елларга Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләрне саклау, өйрәнү һәм үстерү» дәүләт программасын раслау турында» 2013 ел, 25 октябрь, 794 нче карары белән расланган «2014 – 2020 елларга Татарстан Республикасы дәүләт телләрен һәм Татарстан Республикасында башка телләрне саклау, өйрәнү һәм үстерү» дәүләт программасы. (25.10.2013.№794)
9. Белем учреждениесендә укытуны оештыру шартларына санитар – эпидемиологик таләпләр (РФ дәүләтнең баш врачы тарафыннан 2010 нчы елның 29 нчы декабреннән 189 нчы номерлы карары белән расланган).
10. 2014/2015 уку елында белем бирү процессында куллануга тәкъдим ителгән дәреслекләрнең региональ исемлеге. (приказ №253 31.03.2014 ел)
11. “Рус телендә урта(тулы) гомуми белем бирү мәктәпләре өчен татар теле һәм әдәбиятыннан үрнәк программалар”: 1-11 сыйныфлар\(төзүче авторлары: Ч.М. Харисова, К.С.Фәтхуллова, З.Н.Хәбибуллина) Казан: Татарстан китап нәшрияты, 2011
12. Әлмәт шәһәре ЧОУ “Татнефть-школа”ның 2018-2019 нчы уку елына укыту планы
13. Әлмәт шәһәре ЧОУ “Татнефть-школа”ның 2018-2019 нчы уку елына еллык календарь графигы
14. Әлмәт шәһәре ЧОУ “Татнефть-школа”ның ”Положение о структуре, порядке разработки и утверждения рабочих программ учебных курсов, предметов, дисциплин (модулей)”

Татар телен дәүләт теле буларак укытуның гомуми максаты — укучыларда **коммуникатив компетенция** (аралашу осталыгы) формалаштыру. **Компетенция** — аралашуны тәэмин итә торган белем, күнекмәләр һәм осталыклар бердәмлеге ул. **Коммуникатив компетенция** — аралашу максатын, урынын, вакытын, анда катнашучыларның социаль хәлен исәпкә алып, фикерне төгәл һәм эзлекле итеп белдерә алу осталыгы ул. Моңа бәйле рәвештә татар теленә өйрәтүдә аңлы-коммуникатив методка өстенлек бирелергә тиеш.

Гомуми башлангыч белем мәктәбендә татар теленә өйрәтүнең төп максатлары

түбәндәгеләрдән гыйбарәт: 1) **гамәли максат,** ягъни татар теленең фонетик, лексик, грамматик берәмлекләрен гамәли үзләштерү һәм укучыларның сөйләм күнекмәләрен үстерүгә ирешү; 2) **гомуми белем бирү максаты** — укучыларның акыл эшчәнлеген активлаштыру, логик фикерләү сәләтен камилләштерү, сөйләм культурасын үстерү; 3) **тәрбияви максат** — балаларның рухи дөньясын баету, аларда шәхесара һәм мәдәниятара аралашу күнекмәләре булдыру, төрле милләт вәкилләре арасында дуслык һәм хөрмәт хисе тәрбияләү.

Гамәли максатка ирешү өчен, укучыларны татар сөйләмен тыңлап аңларга, диалогик һәм монологик формада аралашырга, төрле жанрлардагы татар текстларын сәнгатьле итеп һәм аңлап укырга, татар теленең фонетик, лексик, грамматик нигезләрен гамәли үзләштереп, сөйләм булдырырга күнектерү бурычлары куела. Гомуми белем бирү һәм тәрбияви максатларга ирешү өчен, укучыларның акыл хезмәте күнекмәләрен үстерү, татар сөйләм этикеты үрнәкләрен урынлы кулланырга өйрәтү, татар дөньясы, шул исәптән татар халкының гореф-гадәтләре, милли бәйрәмнәре, халык авыз иҗаты үрнәкләре белән таныштыру сорала.

Татар теленә өйрәтү беренче чиратта *фәннилек, аңлылык, аңлаешлылык, системалылык, эзлеклелек, күрсәтмәлелек, укучыларның яшь үзенчәлекләрен исәпкә алу* кебек гомумдидактик принципларганигезләнә. Моннан тыш, коммуникатив методның нигезен тәшкил иткән *телгә өйрәтүне гамәли эшчәнлеккә юнәлтү, тел һәмсөйләм берәмлекләрен сайлау һәм өйрәтүгә функциональ якын килү, тел берәмлекләрен концентрик рәвештә урнаштыру ҺӘМ этаплап өйрәтү, тел берәмлекләрен ситуатив-тематик нигездә өйрәтү, лексик-грамматик материалны синтаксик нигездә үзләштерү, укучыларның ана теле үзенчәлекләрен исәпкә алу* принципларын да истә тотып эш итү таләп ителә. Гомуми башлангыч белем мәктәбендә татар теле дәресләре укучыларның гамәли белемнәрен, сөйләм күнекмәләрен, аралашу осталыкларын үстерүгә юнәлтелергә тиеш. Бу исә сөйләм эшчәнлегенең төрләренә — тыңлап аңлау, сөйләү, уку һәм язуга үзара бәйләнештә һәм системалы өйрәтүне үз эченә ала.

Тыңлап аңлауга өйрәтү барышында укучылар, аерым сүзләрне, җөмләләрне һәм бәйләнешле текстларны ишетеп, аларның әйтелешен, мәгънәләрен һәм эчтәлекләрен аңларга күнегергә тиешләр. Башлангыч сыйныфларда укучыларны, укытучының һәм сыйныфташларының сөйләмен яки аудиокушымтадагы татар сөйләмен тыңлап, эчтәлегенә төшенеп барырга, кирәкле мәгълүматны аерып, сорауларга җавап бирергә, әңгәмә корырга, эчтәлекне татарча сөйләп бирергә күнектерү мөһим.

Диалогик сөйләмгә өйрәткәндә, укучыларның мәктәптәге һәм җәмгать урыннарындагы тормышына бәйле диалогларны сәнгатьле итеп уку һәм яттан сөйләү, охшаш диалог төзү эшләренә өстенлек бирү әһәмияткә ия. Алар аша укучылар татар сөйләм этикеты үрнәкләрен, тотрыклы сөйләм гыйбарәләрен, реплика төрләрен актив рәвештә үзләштерә алалар. Уку аралашуы чын аралашуга китерсен өчен, балаларны үз фикерләрен төгәл һәм дөрес итеп белдерергә өйрәтү зарур.

Монологик сөйләмгә өйрәтү кешеләрне, предметларны, табигать күренешләрен, хайваннарны тасвирлауга, шулай ук мәктәп, шәһәр (авыл), гаилә һәм башка темаларга хикәя төзеп сөйләүгә, укылган (тыңланган) текстның эчтәлеген сөйләп бирүгә кайтып кала. Укучыларда монологик сөйләм күнекмәләре үсеш алсын өчен, аларны билгеле 'бер ситуациягә бәйле җөмләләр төзеп әйтергә, аларны үзара бәйләргә һәм логик яктан эзлекле текст төзергә әзерләү кирәк.

Укуга өйрәткәндә, укучылар башта татар хәрефләрен танып, алар белдергән авазларны дөрес әйтү; тартыкны сузыкка ияртеп, кыска сүзләрне бөтен килеш, озын сүзләрне иҗекләп уку, алга таба җөмләләрне һәм бәйләнешле текстларны сәнгатьле итеп һәм аңлап уку; укылганның эчтәлегенә төшенеп бару, яңа сүзләрнең мәгънәләрен контекстан чыгып аңлау яки сүзлектән табу күнекмәләренә ия булырга тиешләр. Моңа ирешү өчен, башлангыч чорда ситуатив-тематик яки грамматик нигездә төркемләнгән сүзләр һәм сүзтезмәләр, җөмләләр яисә бәйләнешле уку текстлары белән эш итәргә кирәк. Алар укучыларның яшь үзенчәлекләреннән чыгып сайланырга һәм тәрбияви яктан әһәмиятле булырга тиеш. Алга таба таныш материалга нигезләнгән кечкенә күләмле текстларны, шулай ук таныш булмаган сүзләр кергән текстларны эчтән аңлап укырга, кирәкле мәгълүматнытабарга, сүзлекләрдән файдаланырга өйрәтү мөһим. Шулай ук укучылар, шигырьләрне яттан өйрәнеп, сәнгатьле итеп сөйли белергә тиешләр. Башлангыч сыйныфларда *кычкырып уку* һәм *эчтән уку* төрләренә өстенлек бирелә. Моннан тыш, *карап чыгу максаты белән уку, өйрәнү максаты белән уку, танышу максаты белән уку, эзләнү максаты белән уку* төрләрен куллану да әһәмияткә ия.

Язуга өйрәтү татар алфавитындагы хәрефләрнең язылышын истә калдыру; сүзләрне иҗекләргә бүлеп, юлдан-юлга дөрес күчереп язу кагыйдәләрен үзләштерү; сөйләмдә актив кулланыла торган сүзләрне орфографик дөрес язу күнекмәләрен үстерүдән гыйбарәт. Моңа ирешү өчен, җөмләләрне яки текстны үзгәрешсез күчереп язу (1—2 нче сыйныфлар); нокталар урынына кирәкле сүзләрне яки җәяләр эчендә бирелгән сүзләрне кирәкле формада куеп, җөмләләрне күчереп язу (3—4 нче сыйныфлар) кебек эш төрләрен куллану зарур.

Язма сөйләмгә өйрәтү терәк сүзләр яки сүзтезмәләр белән лексик тема яки ситуация буенча җөмләләр һәм кечкенә хикәяләр язуны үз эченә ала. Аерым җөмләләрдән бәйләнешле язма сөйләмгә күчелә. Укучыларны үзләренең гаиләләре, мәктәпләре, сыйныфташлары һәм дуслары, яшәгән шәһәрләре яки авыллары турында кечкенә хикәяләр язарга өйрәтү мөһим. Котлау открыткасы яки хат язу, рус теленнән татарчага тәрҗемә итү эшләре дә укучыларның язма сөйләм күнекмәләрен камилләштерә. Шунысы мөһим: башлангыч сыйныфларда язма сөйләмгә караганда телдән сөйләмгә күбрәк игътибар бирелергә тиеш.

Дәресләрдә тел һәм сөйләм материалы аша татар халкының тормыш-көнкүреше, йолалары һәм гореф-гадәтләре, милли бәйрәмнәре һәм ризыклары турында мәгълүмат җиткерү, халык авыз иҗаты үрнәкләре белән таныштыру балаларны әхлакый һәм эстетик яктан тәрбияли, аларның дөньяны танып белү мөмкинлекләрен арттыра.

Сөйләмнең фонетик, лексик, грамматик ягын үстерү өчен, беренче дәресләрдән үк авазларны — сүзләр аша, ә сүзләрне җөмләләр аша дөрес әйтергә күнектерү, актив үзләштерелгән җөмлә калыпларын бәйләнешле сөйләмгә кертергә өйрәтү шарт. Лексик минимумга килгәндә, башлангыч мәктәптә 1000 гә якын сүзне актив үзләштерү һәм сөйләмдә куллану күнекмәләре булдыру бурычы куела. Моның өчен кулланылыш ешлыгыннан чыгып сайланган сүзләр һәр сыйныфта тематик принципка нигезләнеп бирелә. Шулай ук укучылар, терминнарны атамыйча гына, мәгънәләре ягыннан якын (синонимнар), капма-каршы (антонимнар) яки әйтелешләре охшаш сүзләрне дә (омонимнар) гамәли үзләштерергә тиешләр. Грамматик минимумның эчтәлеген аралашу оештыру өчен кирәк булган тел берәмлекләре һәм аларның морфологик формалары, җөмлә калыплары тәшкил итә. Укучылар аларны сөйләм үрнәкләре аша гамәли үзләштерергә тиешләр. Орфоэпик-орфографик минимум исә аваз-хәреф мөнәсәбәтләрен, татар теленә хас булган үзенчәлекле авазларның һәм иҗек калыпларының әйтелешен, хикәя һәм сорау җөмлә интонациясен, сүз басымын гамәли үзләштерүне үз эченә ала.

Уку эшчәнлегенең универсаль гамәлләре (УУГ):

Регулятив:

- уку хезмәтен планлаштырырга өйрәтү;
- үзенә максат куярга өйрәтү;
- эш тәртибен аңлап, уку эшчәнлеген оештыра белү;
- укудагы уңышлылыгын һәм уңышсызлыкларын күрә белү;
- укытучының күрсәтмәләрен аңлап үти белү;
- уку эшчәнлее нәтиҗәләрен контрольгә ала белү;
- уку хезмәтенә бәя бирә белү;
- укудагы уңышларның, уңышсызлыкларның сәбәбен аңлый, анализлый белү
- дәрескә кирәкле уку-язу әсбапларын әзерли белү, алар белән дөрес эш итә белү;
- дәрестә эш урынын мөстәкыйль әзерли белү һәм тәртиптә тоту күнекмәләрен үстерү;

Коммуникатив:

- әңгәмәдәшеңнең фикерен тыңлый, аралаша белү күнекмәләрен формалаштыру;
- парларда һәм күмәк эшли белү;
- әңгәмәдәшең белән контактны башлый, дәвам итә, тәмамлый белү;
- аралаша белү сәләтен үстерү (арашучанлык, хисслелек, эмпатия хисләре)

Танып – белү:

- фикерләүне үстерү белән бәйле психик функцияләр: логик фикерләү, сәбәп – нәтиҗә бәйләнешләрен табу, индуктив, дедуктив фикерли белү.
- классификацияләү өчен уртак билгеләрне билгеләү;
- ихтыяр көче, максатчанлык, активлык кебек сәләтләрне формалаштыру;

– үрнәк буенча эшли белү;
– аерым темаларга караган сорауларга җавап бирә белү; рәсем буенча җөмләләр, сораулар төзи белү;
– аңлап укый белү;
– укылган яки тыңланган мәгълүматның эчтәлегенә бәя бирә белү;

1 нче сыйныфта татар телен укыту **телдән әзерлек чоры** белән башланып китә. Беренче чиректә балалар төрле аралашу ситуацияләренә бәйле җөмлә калыпларын күрсәтмәлелек аша үзләштерергә, аларны дөрес һәм аңлаешлы итеп әйтә белергә, укытучының сорауларына җавап бирә һәм кечкенә диалоглар (монологлар) төзеп сөйли алырга тиешләр. Телдән әзерлек чорында, укучыларның яшь үзенчәлекләрен исәпкә алып, санамышлар, тизәйткечләр, мәкальләр, кечкенә җырлар өйрәтү, төрле кызыклы уеннар куллану, физкультпаузалар үткәрү бигрәк тә мөһим. Һәрбер лексик теманы өйрәнгәннән соң, кабатлау дәресендә укучыларның белем һәм сөйләм күнекмәләрен тикшереп бару укытучының игътибар үзәгендә булырга тиеш.

Башлангыч белем бирү мәктәбендә татар телен коммуникатив нигездә укыту, беренчедән, балаларда **тел компетенциясе** булдыруга китерә, чөнки алар тел берәмлекләрен гамәли үзләштереп, сөйләмдә кулланырга күнегәләр; икенчедән, аларның сөйләм **компетенциясе** үсеш ала, чөнки тел аралашу аша үзләштерелә; өченчедән, тел һәм сөйләм берәмлекләре аша татар дөньясы турындагы мәгълүматны үзләштереп, алар **социаль-мәдәни компетенциягә** ия булалар.

Укучыларда татар телен өйрәнүгә карата тотрыклы кызыксыну уяту һәм омтылыш тәрбияләү, аларның белемнәрен тагын да тирәнәйтү һәм укытуның сыйфатын яхшырту максатыннан, дәрестән тыш эшчәнлекне оештыруга да тиешле игътибар бирү мөһим. Моның өчен ин яхшы шигырь сөйләүче яки иң яхшы җыр башкаручыга, иң яхшы рәсем ясаучы яки иң яхшы инша язучыга конкурслар, төрле викториналар уздыру; татар әкиятләрен сәхнәләштерү, татар биюләрен башкару, сыйныф газеталары чыгару, татар балалар шагыйрьләре белән очрашулар һәм кызыклы кичәләр үткәрү; курчак театрына бару, күренекле татар шәхесләренең музейларына экскурсияләр оештыру аеруча әһәмиятле. Мондый чаралар татар телен укытуны тагын да камилләштерүгә, аның нәтиҗәлелеген арттыруга китерә.

Башлангыч мәктәптә татар телен укыту өч этапка бүленә: I этап — 1 нче сыйныф (нигез салу этабы); II этап — 2—3 нче сыйныфлар (төп этап); **III** этап — 4 нче сыйныф (гомумиләштерү этабы).

1нче сыйныф
АРАЛАШУ ҺӘМ ӘДӘБИ УКУ ТЕМАЛАРЫ

1. Исәнме, мәктәп!
2. Гаилә.
3. Сәламәт бул!
4. Шәһәрдә.
5. Уенчыклар кибетендә.
6. Киемнәр кибетендә.
7. Ашамлыклар кибетендә.
8. Ел фасыллары.
9. Яңа ел бәйрәме.
10. Без кунакка барабыз.
11. Без уйныйбыз, җырлыйбыз.
12. Йорт хайваннары һәм кошлары.
13. Кыргый хайваннар һәм кошлар.
14. Әниләр бәйрәме.
15. Бакчада.
16. Без спорт яратабыз.
17. Җәйге ял.

ЛЕКСИК МИНИМУМ (+ грамматик минимум)

1. **Исәнме, мәктәп! 2+2**

исәнмесез, исәнме, укучы, укытучы, малай, кыз, мәктәп, сыйныф, дәрес, дәфтәр, китап, акбур, такта, бу, кем, нәрсә, әйе, юк, түгел, мин, син, ул, без, сез, алар, басарга, утырырга, укырга, нишләргә, рәхмәт, сау бул, сау булыгыз

2. Гаилә 2+2

гаилә, кеше, әти, әни, абый, апа, эне, сеңел, бала, әби, бабай, исем, өй, нинди, ничек, ничә, ничәнче, кайда, зур, кечкенә, яхшы, начар, яшь, шәһәр, авыл, бар, һәм, яшәргә, эшләргә, яратырга, карарга

3. Сәламәт бул! 2+2

баш, колак, чәч, борын, бит, күз, тел, кул, бармак, аяк, тарак, тарарга, су, юарга, чистартырга, сәламәт булырга

4. Шәһәрдә 2+2

шәһәр, урам, йорт, киң, тар, озын, кыска, биек, чиста, матур, барырга, кайтырга, кая.

5. Уенчыклар кибетендә 2+2

уенчык, йомшак, курчак, туп, аю, төлке, песи, эт, алырга, бирергә, килгергә, китәргә, әйтергә, кирәк (түгел).

6. Киемнәр кибетендә 2+2

кием, күлмәк, чалбар, бүрек, бияләй, яулык, оек, кияргә, салырга

7. Ашамлыклар кибетендә 2+2

Ипи, сөт, чәй, конфет, май, шикәр, яшелчә, алма, ашарга, эчәргә

8. Ел фасылшары 3+2

кыш, яз, җәй, көз, җылы, салкын, аяз, кар ява, кояш, җил исә, яңгыр, хәзер, бүген, иртәгә, кичен, көндез

9. Яңа ел бәйрәме 2+2

бәйрәм, Яңа ел, бүләк, Кыш бабай, Кар кызы, чыршы, котларга, теләргә, бәхет, шатлык, тиздән, башланырга, бизәргә, эләргә

10. Без кунакка барабыз 2+2

кунак, чынаяк, пычак, кашык, калак, чәнечке, тәлинкә, бал, баллы, пешерергә, чюкчәк, гөбәдия, өчпочмак, кыстыбый, пәрәмәч, коймак

11. Без уйныйбыз, җырлыйбыз 2+2

уйнарга, җырларга, җыр, җырчы, биергә, көләргә, шатланырга, бию, биюче, шигырь, мәзәк, сөйләргә, гармун, курай, күңелле, турында, белән

12. Йорт хайваннары һәм кошлары 2+2

хайван, сыер, бозау, ат, колын, сарык, кәҗә, дуңгыз, кош, әтәч, тавык, каз, үрдәк, күркә, каз бәбкәсе, үрдәк бәбкәсе, чеби, кычкырырга, мияуларга, өрергә, чабарга

13. Кыргый хайваннар һәм кошлар 1+1

урман, кыргый, бүре, куян, керпе, тиен, поши, болан, усал, куркак, чыпчык, күгәрчен, карга, тукран, төс, ак, кара, кызыл, яшел, зәңгәр, сары, соры, очарга

14. Әниләр бәйрәме 2+2

булышырга, савыт-саба, үтүкләргә, сөртергә, себерергә, себерке, җыештырырга, идән, тузан, бергә, ял итәргә, кайчан, ай, көн, ел

15. Бакчада 3+3

бакча, чәчәк, кыяр, кишер, суган, бәрәңге, кәбестә, җиләк, җимеш, агач, төрле, үсәргә, җыярга, утарга, казырга, утыртырга, су сибәргә, чүп үләне, эшчән, ялкау

15. **Без спорт яратабыз 0,5+1**

ярыш, көрәш, көрәшче, чана, чаңгы, җиңү, җиңүче, җиңәргә, сикерергә, йөгерергә, катнашырга, шуарга, кышкы, җәйге, ә, тиз, әкрен (акрын)

17. Җәйге ял 0,5+1

табигать, су коенырга, кызынырга, балык тотарга, кармак, саф һава, йөрергә, җәяү, очрашырга, очратырга, күл, диңгез, Кара диңгез, быел, былтыр, гөмбә, эссе, күп, аз

ГРАММАТИК МИНИМУМ

1. Берлек һәм күплек сандагы исемнәрне гамәли үзләштерү һәм аларга *кем?* яки *нәрсә?* сорауларын куярга өйрәтү.
2. Исемнәргә һәм зат алмашлыкларына *-ныкы/-неке* кушымчаларын ялгап, *кемнеке?*

соравына җавап бирергә күнектерү.

3. Урын-вакыт, чыгыш, юнәлеш, төшем килешләрендәге исемнәрне сөйләмдә дөрес кулланырга күнектерү.

4. Исемнәрдә сан, килеш кушымчаларының ялгану тәртибен истә калдыру.

5. Баш килештәге зат һәм сорау алмашлыкларын сөйләмдә кулланырга күнектерү.

6. *Сыйфат + күплек сандагы исем (матур урамнар)* төзелмәсен дөрес кулланырга өйрәтү.

7. Микъдар һәм тәртип саннарын (1—10 саннары), *сан + исем (биш укучы)* төзелмәсен гамәли үзләштерү.

8. *Белән, турында* бәйлекләре; *күп, аз* рәвешләре белән җөмләләр төзергә өйрәтү.

9. Боерык фигыльнең II зат берлек һәм күплек сан формаларын тыңлап аңларга күнектерү.

10. Хәзерге заман хикәя фигыльләрне, барлыкта һәм юклыкта зат һәм сан белән төрләндереп, сөйләмдә куллануга ирешү.

11. *-мы/-ме, түгел* кисәкчәләрен җөмләләрдә дөрес кулланыргаөйрәтү.

12. Татар җөмләсендә сүз тәртибен гамәли үзләштерү.

13. Хикәя, сорау җөмләләр төзеп әйтергә өйрәтү.

СӨЙЛӘМ ҮРНӘКЛӘРЕ

1. Исәнмесез! (Исәнме!) Хәерле иртә! Хәерле көн! Хәерле кич! Саубулыгыз! (Сау бул!)

2. Син (ул, бу, сез, алар) кем(нәр)? Мин — Азат. Ул — укучы.Бу — әни. Алар — укучылар. Болар кемнәр? Болар — балалар.

3. Бу нәрсә? Бу — китап. Бу — песи. Болар нәрсәләр? Болар — китаплар. Болар — песиләр.
4. Бу дәфтәрме? Әйе. Бу — дәфтәр. Юк, бу дәфтәр түгел, бу — китап.
5. Азат бармы? Әйе, Азат бар. Азат юк.
6. Сыйныфта ничә укучы бар? Сыйныфта ун укучы бар.
7. Китап нинди? Китап матур. Бу нинди китап? Бу — матур китап.
8. Китап кемнеке? Китап минеке (Азатныкы, Рәшитнеке).
9. Китап кайда? Китап өстәлдә.
10. Укучы нишли? Укучы яза (сөйләшә, укый, сөйли).
11. Укучы кая бара? Ул мәктәпкә бара.
12. Укучы кайдан кайта? Ул мәктәптән кайта.
13. Бу ничәнче мәктәп? Бу — беренче мәктәп.
14. Бәйрәм кайчан була? Бәйрәм иртәгә була.
15. Ул ничек укый? Ул яхшы укый.
16. Бу китап нәрсә турында? Бу китап Казан турында.
17. Ул нәрсә турында сөйли? Ул Казан турында сөйли.
18. Ул кем белән уйный? Ул Азат белән уйный.
19. Ул мәктәптән нәрсә белән кайта? Ул трамвай белән кайта.
20. Ул нәрсә ярата? Ул алма ярата.

ОРФОЭПИК ҺӘМ ОРФОГРАФИК МИНИМУМ

1. Имитация һәм кабатлаулар аша авазларның сүзләрдә, сүзтезмәләрдә, җөмләләрдә дөрес әйтелешен үзләштерү.

2. Татар телендәге үзенчәлекле авазларның әйтелешен истә калдыруга ирешү.

3. Сузык һәм тартык авазларны, калын һәм нечкә сузыкларны, яңгырау һәм саңгырау тартыкларны сөйләмнең эчтәлегенә зыян китермәслек итеп әйтергә күнектерү.

4. Сүзләрнең калын яки нечкә әйтелешен гамәли үзләштерү, сингармонизм законына (рәт һәм ирен гармониясенә) буйсынган сүзләрне дөрес әйтергә күнектерү.

5. Татар һәм рус телләрендәге сузык һәм тартык авазларның әйтелешендәге аермаларны искәртү.

6. Сүзләрдә һәм аларның төрле грамматик формаларында басымны дөрес куярга өйрәтү *(-ма/-мә* юклык кушымчасы алдында; *-мы/-ме* сорау кисәкчәсе алдында; сорау алмашлыкларында).

7. Хикәя, боеру һәм сорау җөмләләрне интонацион яктан дөрес әйтергә гадәтләндерү.

8. Татар теленең иҗек калыпларына нигезләнгән уку кагыйдәләрен гамәли үзләштерү.

9. Татар хәрефләрен дөрес язарга күнектерү.
10. Сүзләрне, иҗекләргә бүлеп, юлдан-юлга күчереп язарга өйрәтү.
11. Әйтелеше белән язылышы арасында аерма булмаган сүзләрне ишетеп язарга күнектерү.
12. Әйтелеше белән язылышы арасында аерма булган сүзләрнең язылышын искәртү *(төлке, борын, русча).*
13. Ялгызлык исемнәрне баш хәрефтән язарга өйрәтү.
14. Җөмләне баш хәрефтән башлап, ахырында нокта, сорау яки өндәү билгесе куеп язарга күнектерү.

СӨЙЛӘМ ЭШЧӘНЛЕГЕНЕҢ ТӨРЛӘРЕНӘ ӨЙРӘТҮГӘ ТАЛӘПЛӘР

Тыңлап аңлау

Укытучының дәрес үткәрү белән бәйле күрсәтмәләрен, сорауларын аңлап, сөйләшүдә катнашу;

сыйныфташларның сөйләмен ишетеп аңлау;

тыңланган сүзләрнең һәм сүзтезмәләрнең мәгънәсенә, аерым җөмләләрнең эчтәлегенә тулысынча төшенү.

Диалогик сөйләм

Лексик тема буенча сорау-җавап репликаларын сөйләмдә куллану; укытучының сорауларына җавап бирү һәм сораулар кую;

диалогларны сәнгатьле итеп уку һәм яттан сөйләү;

татар сөйләм этикеты үрнәкләреннән урынлы файдаланып, сөйләшү үткәрү (һәр укучының репликалар саны 3 тән ким булмаска тиеш).

Монологик сөйләм

Лексик темага караган сүзләрне кулланып, предметларны атау;

мәктәп, гаилә һәм сыйныфташларны, табигатьне тасвирлау;

укылган текстның эчтәлеген сөйләп бирү;

4 җөмләдән дә ким булмаган хикәя төзеп сөйләү.

Уку

Телдән үзләштерелгән уку материалына бәйле җөмләләрне һәм текстларны сәнгатьле итеп уку һәм укыганның эчтәлегенә төшенү;

кечкенә шигырьләрне сәнгатьле итеп уку һәм яттан сөйләү;

халык авыз иҗаты үрнәкләрен (санамышлар, тизәйткечләр, мәкальләр) яттан әйтү.

Язу

Татар алфавитындагы хәрефләрне дөрес язу;

актив үзләштерелгән сүзләрне, кыска җөмләләрне күчереп язу;

әйтелеше белән язылышы арасында аерма булмаган сүзләрне дөрес язу;

җөмләне баш хәрефтән башлап, ахырында нокта, өндәү яки сорау билгесе куеп язу.

ӘДӘБИ УКУ

Әдәби укуга өйрәтүнең төп **максатлары:**

1) гамәли үзләштергән белемнәрне әдәби әсәрләр уку аша ныгыту һәм сөйләмдә куллануга ирешү;
2) укучыларның татар телендә аралашу осталыкларын үстерү;
3) татар балалар әдәбиятының күренекле вәкилләре, аларның иҗаты турында беренчел мәгълүмат бирү;
4) әдәби әйтелеш нормаларын саклап, дөрес, йөгерек, аңлап, сәнгатьле итеп укырга һәм уку тизлеге нормаларын үтәргә өйрәтү;
5) татар телендә укуга кызыксыну уяту, әдәби уку тәҗрибәсе булдыру һәм әдәби зәвык тәрбияләү;
6) халык әкиятләре һәм кече фольклор жанрлары белән таныштыру;
7) укучыларда әхлакый-эстетик сыйфатлар, төрле милләт вәкилләре арасында дуслык хисләре тәрбияләү.

ӘДӘБИ УКУ ДӘРЕСЛӘРЕНЕҢ ТӨП ЭЧТӘЛЕГЕ

Әдәби һәм мәгълүмати текстлар. Татар халык авыз иҗаты әсәрләре (табышмаклар, санамышлар, мәкальләр, тизәйткечләр, татар һәм рус халык әкиятләре).

Татар балалар әдәбияты әсәрләре: **Г. Тукай.** «Безнең гаилә», «Көз», «Чыршы»; **М. Җәлил.** «Яз»,

«Күке»; **А. Алиш.** «Әни ялга киткәч»; **З. Туфайлова.** «Туган ил»; **М. Фәйзуллина. «Яңгыр»,** «Җил»; **Р.Миңнуллин.** «Песи», «Алма»; **Р. Вәлиева.** «Шаян җил»; **Л. Лерон. «Йөри торган урындык», «Радиога салкын тигән», «Кем кайда яши?».**

Рус балалар язучыларының тәрҗемә әсәрләре: **Н. Носов.** «Ямаулык»; **Л. Толстой.** «Песи баласы»; **Н. Сладков.** «Урман әлифбасы».

2нче сыйныф
АРАЛАШУ ҺӘМ ӘДӘБИ УКУ ТЕМАЛАРЫ

1. Яңа уку елы белән!
2. Йортыбыз, фатирыбыз.
3. Көндәлек режим.
4. Ашамлыклар кибетендә.
5. Әбиләрдә кунакта.
6. Табигать.
7. Татарстан — туган җирем.
8. Казан — Татарстанның башкаласы.
9. Сәламәтлек — зур байлык.
10. Без хезмәт яратабыз.
11. Үсемлекләр белән танышабыз.
12. Хайваннарга һәм кошларга булышабыз.
13. Без бәйрәмгә барабыз.
14. Күңелле ял итәбез.

ЛЕКСИК МИНИМУМ

1. Яңа уку елы белән!

белем, белергә, өйрәнергә, тыңларга, аңларга, кабатларга, сорау, сорау бирергә, җавап, җавап бирергә, тәрҗемә итәргә, мисал, күнегү, билге алырга, «биш»ле, «дүрт»ле, «өч»ле, «ике»ле, аваз, хәреф, сүз, җөмлә, өтер, нокта, тәнәфес, кирәк (түгел), ярый (ярамый)

2. Йортыбыз, фатирыбыз

бүлмә, алгы бүлмә, аш бүлмәсе, кунак бүлмәсе, йокы бүлмәсе, юыну бүлмәсе, ишек, ачкыч, тәрәзә, тәрәзә төбе, гөл, сәгать, идән, түшәм, җиһаз, өстәл, журнал өстәле, язу өстәле, урындык, кәнәфи, элгеч, карават, киштә, суыткыч, кием шкафы, савыт-саба шкафы, келәм, якты, чиста

3. Көндәлек режим

дүшәмбе, сишәмбе, чәршәмбе, пәнҗешәмбе, җомга, шимбә, якшәмбе, кичә, бүген, иртәгә, иртән, кичен, көндез, башта, аннары, тагын, торырга, йокларга ятарга, юынырга, сөртенергә, киенергә, дәрес әзерләргә, сөлге

4. Ашамлыклар кибетендә

ашамлык, балык, каймак, эремчек, сөт, он, ит, тоз, хәлвә, шикәр комы, җиләк-җимеш, перәнник, туңдырма, тартма, акча, сум, тиен (копейка), сайларга, түләргә, үлчәргә

5. Әбиләрдә кунакта

кунак, чакырырга, күчтәнәч, табын, ашъяулык, кулъяулык, токмачлы аш, шулпа, ботка, сыйларга, салырга, бәхетле, шатлыклы, тәрбияле, рәхмәт әйтергә, әле, бик

6. Табигать

табигать, кышын, язын, көзен, җәен, кышкы, язгы, җәйге, көзге, боз каплый, тамчы тама, кар эри, гөрләвек ага, яшен яшьни, күк күкри, салават күпере чыга, көн кыскара, төн озыная, соң (после), пычрак, бераз

7. Татарстан — туган җирем

җир, туган, халык, Алабуга, Чистай, Яр Чаллы, Түбән Кама, Әлмәт, Бөгелмә, Нократ, Идел, Казансу, Агыйдел, урнашкан, елга ага, аша (аркылы), өчен, кадәр, күл, буенда, чишмә, дала, төзергә, төзелеш, мәчет, чиркәү, тимер юл, бай

8. Казан — Татарстанның башкаласы

башкала, бина, манара, үзәк, кунакханә, ашханә, даруханә, истәлекле урын, сарай (дворец), тукталыш, иске, яңа, ерак, якын, туктарга, анда, монда, таныш, тапкыр (раз), алда, артта

9. Сәламәтлек — зур байлык

сәламәт, сәламәтлек, байлык, авырый, авырта, йөткерә, йөрәк, эч, табиб(ә), хастаханә, дәваларга, ятарга, шөгыльләнергә, ишетергә, күрергә, сирәк, еш

10. Без хезмәт яратабыз

тырыш, ялкау, ярдәмчел, хезмәт, ташырга, ташларга, чүп, чиләк, чүпрәк, ябарга, ачарга, чыгарга, керергә, яме, һәрвакыт, кайвакыт, үзе

11.Үсемлекләр белән танышабыз

үсемлек, үлән, ботак, яфрак, имән, каен, нарат, алмагач, шомырт, миләш, балан, карлыган, кура җиләге, җир җиләге, чия

12. Хайваннарга һәм кошларга булышабыз

җим, җимлек, ясарга, файда китерә, зыян китерә, өн, оя, күсе, тычкан, көньяк, төньяк, кышларга, тышта, ашатырга

13. Без бәйрәмгә барабыз

тамаша, тамашачы, сәхнә, чыгыш, баянчы, кул чабарга, яраткан, Җиңү бәйрәме, Яз һәм Хезмәт бәйрәме, Сабантуй, көрәш, ат чабышы, Ефкан тартышу, шома баганага менү, чүлмәк вату, капчык белән сугышу

14. Күңелле ял итәбез

күңелле, ял, ял итәргә, ямьле, күтәргә, каршыларга, сагынырга, озатырга, үткәрергә, йөзәргә, әбәкле уйнарга, качышлы уйнарга, таган атынырга, ком, кәрзин, тулы, буш, күбәләк оча, кошлар сайрый

ГРАММАТИК МИНИМУМ

1. Исемнәрнең сан һәм килеш белән төрләнешен кабатлау.
2. Исемнәрнең берлек санда тартым белән төрләнешен гамәли үзләштерү.
3. *Иялек килешендәге исем + тартымлы исем (укучының дәфтәре)* төзелмәсен сөйләмдә кулланырга өйрәтү.
4. Лексик темаларга караган сыйфатларны сөйләмгә кертү.
5. Зат алмашлыкларын, килеш белән төрләндереп, сөйләмдә кулланырга күнектерү.
6. Лексик темага караган хәзерге заман хикәя фигыльләрне сөйләмдә дөрес куллануга ирешү.
7. Билгеле үткән заман хикәя фигыльне, барлыкта һәм юклыкта зат-сан белән төрләндереп, сөйләмдә кулланырга күнектерү.
8. Өйрәнелгән кисәкчәләрне кабатлау; *бик, әле, тагын* кисәкчәләрен гамәли үзләштерү.
9. Үзләштерелгән бәйлекләрне кабатлау; *өчен, кадәр, соң* бәйлекләрен сөйләмдә дөрес куллануга ирешү.
10. Боерык фигыльнең II зат берлек һәм күплек сан формаларын кабатлау.
11. Үзләштерелгән саннарны кабатлау; *егерме, утыз, кырык, илле,алтмыш, җитмеш, сиксән, туксан, йөз* микъдар саннарын һәм җыю*(дүртәү, унау)* саннарын кулланылышка кертү.
12. *Кирәк (түгел), мөмкин (түгел), ярый, ярамый, кирәк (кирәк түгел)* сүзләрен фигыльнең инфинитив формасы белән кулланырга өйрәтү.
13. Җөмләнең коммуникатив төрләрен (раслау, инкяр, сорау, хикәя, боеру) диалогик һәм монологик сөйләмдә дөрес кулланырга күнектерү.
14. Өйрәнелгән җөмлә калыпларын җәенкеләндереп әйтергә өйрәтү.
15. *һәм, ә* теркәгечләрен сөйләмгә кертү.

СӨЙЛӘМ ҮРНӘКЛӘРЕ

1. Керергә (чыгарга) ярыймы? Әйе, ярый. Юк, ярамый.
2. Гафу итегез, сүзлекне алырга ярыймы? Әйе, ярый, рәхим ит.
3. Кунакка килегез! Хуш килдегез! Күчтәнәчегез өчен рәхмәт!
4. Китабын бармы? Әйе, китабым бар.
5. Китап кирәкме? Әйе, китап кирәк. Юк, китап кирәк түгел.
6. Бу кемнең китабы (дәфтәре, апасы, энисе)? Бу Азатның (Әлфиянең) китабы (дәфтәре, апасы, энисе).
7. Сиңа ничә яшь? Миңа 8 яшь.
8. Бүген ничә дәресегез бар? Өч дәресебез бар.

9. Язарга мөмкинме? Әйе, мөмкин.
10. Бу китапны укырга кирәкме? Әйе, бу китапны укырга кирәк.
11. Бу китап кемнәр өчен? Бу китап балалар өчен.
12. Ул кая барды (бармады)? Ул мәктәпкә барды (бармады).
13. Мин укыйм һәм язам. Мин укыйм, ә ул яза.
14. Марат, укы! Балалар, укыгыз!
15. Сез ничәү? Без дүртәү.
16. Яздан соң җәй килә.
17. Кичкә кадәр кар яуды.

ОРФОЭПИК ҺӘМ ОРФОГРАФИК МИНИМУМ

1. Татар алфавитын яттан әйтергә өйрәтү.
2. Татар хәрефләре белдергән авазларның әйтелешен ныгыту.
3. Лексик темаларга караган калын һәм нечкә әйтелешле сүзләрне аера белергә күнектерү.
4. Нечкәлек яки калынлык билгесе булган гади сүзләрне *(сәгать,шигырь),* кушма сүзләрне *(көньяк, кульяулык)* дөрес әйтергә күнектерү.
5. [къ], [гъ], [ж], [н], [h], [ч], ['] (һәмзә) авазы булган сүзләрнең әйтелешен гамәли үзләштерүгә ирешү.
6. Тыңланган яки укылган сүзләрне иҗекләргә бүлеп әйтү күнекмәләре булдыру.
7. Татар сөйләмен интонацион яктан дөрес оештырырга өйрәтү.
8. Сүзләрне үзгәрешсез күчереп язарга күнектерү.
9. Орфографик күнекмәләрне камилләштерү.

СӨЙЛӘМ ЭШЧӘНЛЕГЕНЕҢ ТӨРЛӘРЕНӘ ӨЙРӘТҮГӘ ТАЛӘПЛӘР

Тыңлап аңлау

Укытучының яки башка укучыларның сөйләмен ишетеп аңлау;

0,5—1 минутлык текстны тыңлап аңлау һәм, төп эчтәлегенә төшенеп, укытучының сорауларына җавап бирү;

текстны тыңлау һәм бирелгән җөмләләр арасында эчтәлегенә туры килгәннәрен билгеләү.

Диалогик сөйләм

Лексик тема буенча сөйләшү үткәрү (һәр укучының репликалар саны 4 тән ким булмаска тиеш);

укылган яки тыңланган текстның төп эчтәлеге буенча әңгәмә кору;

бирелгән үрнәк буенча охшаш диалог төзеп сөйләү.

Монологик сөйләм

Бирелгән ситуация, лексик тема яки сюжетлы рәсемнәр буенча хикәя төзеп сөйләү (җөмләләр саны 5 тән ким булмаска тиеш);

укылган яки тыңланган текстның төп эчтәлеген сөйләп бирү.

Уку

Текстларны сәнгатьле итеп уку һәм укыганның эчтәлегенә тулы-сынча төшенү;

тексттагы яңа сүзләрнең мәгънәләрен контексттан чыгып аңлау яки сүзлектән табу;

текстны эчтән уку һәм эчтәлеген сөйләү; шигырьләрне яттан сөйләү.

Язу

Хәрефләрне һәм сүзләрне дөрес язу;

аерым җөмләләрне, кечкенә текстларны үзгәрешсез күчереп язу; әйтелеше белән язылышы арасында аерма булмаган сүзләрдән торган диктант язу;

бирелгән үрнәк буенча котлау язу.

ӘДӘБИ УКУ

Әдәби укуга өйрәтүнең төп **максатлары:**

1) гамәли үзләштергән белемнәрне әдәби әсәрләр уку аша ныгыту һәм сөйләмдә куллануга ирешү;
2) укучыларның татар телендә аралашу осталыкларын үстерү;
3) татар балалар әдәбиятының күренекле вәкилләре, аларның иҗаты турында мәгълүмат бирү;
4) әдәби әйтелеш нормаларын саклап, дөрес, йөгерек, аңлап, сәнгатьле итеп укырга һәм уку тизлеге нормаларын үтәргә өйрәтү;
5) татар телендә укуга кызыксыну уяту, әдәби уку тәҗрибәсен үстерү һәм әдәби зәвык тәрбияләү;

6) әдәби әсәрдәге төп тема, вакыйгаларга, геройларга карата үз фикерләрен белдерергә өйрәтү;

7) автор әкиятләрен, хикәя, шигырь, мәсәлләрне әдәби жанр буларак кабул итәргә күнектерү;

8) укучыларда әхлакый-эстетик сыйфатлар, төрле милләт вәкилләре арасында дуслык хисләре тәрбияләү.

ӘДӘБИ УКУ ДӘРЕСЛӘРЕНЕҢ ТӨП ЭЧТӘЛЕГЕ

Әдәби һәм фәнни-популяр текстлар. Татар халык авыз иҗаты әсәрләре (табышмаклар, санамышлар, мәкальләр, тизәйткечләр, татар һәм рус халык әкиятләре).

Татар балалар әдәбиятВшың күренекле язучылары әсәрләре: **Г. Тукай.** «Кызыклы шәкерт», «Кышкы кич», «Иртә»; **А. Алиш.** «Алдакчы Наил»; Б. **Рәхмәт.** «Әсма мәктәпкә бара», «Кыш килде», «Урамда йөрү»; **Ә. Бикчәнтәева.** «Мәктәпкә», «Дәү әнием»; М. **Фәй-зуллина.** «Миләүшә», «Энҗе чәчәк»; **Ш. Галиев.** «Шәвәли сәгате», «Яз», «Чабалар»; **Р. Миңнуллин.** «Әни», «Мактанырга яратмый»; **Р. Вәлиева.** «Сарбай белән ишек», «Дәү әни», «Укый беләм»; **З. Туфайлова.** «Әни сүзе».

Рус балалар язучыларының тәрҗемә әсәрләре: **Н. Носов.** «Шалкан турында»; **А. Гайдар.** «Күңел газабы»; **Л. Толстой.** «Ике ат».

3нче сыйныф

АРАЛАШУ ҺӘМ ӘДӘБИ УКУ ТЕМАЛАРЫ

1. Белем бәйрәме.
2. Сәламәт булыгыз!
3. Спорт уеннары.
4. Ашханәдә.
5. Базарда.
6. Без театрга барабыз.
7. Бәйрәмнәр.
8. Һөнәрләр белән танышабыз.
9. Татарстан — безнең Ватаныбыз.
10. Әти-әниләргә булышабыз.
11. Без сәяхәткә чыгабыз.

ЛЕКСИК МИНИМУМ

1. Белем бәйрәме

дәрес, дәреслек, сүзлек, көндәлек, бетергеч, сызгыч, уку, язу, хата, дөрес, рәсем, рәсем ясарга, буяу, җилем (клей), өй эше, бирем, эш дәфтәре, кайчы, кәгазь, төсле кәгазь, карандаш очлагыч

2. Сәламәт булыгыз!

сәламәт, дару, даруханә, дәваланырга, терелергә, сызларга, тамак, салкын тияргә, чыныгырга, онытырга, таза, ябык, симез, файдалы, дару .үләннәре, мәтрүшкә, гөлҗимеш, кычыткан

3. Спорт уеннары

кышын, җәен, уен, кызыклы, кәшәкә, тимераяк, шугалак, тау, шуарга, шаярырга, шаян, рәхәт, дуслык, оста, шахматчы, буенча, беренчелек

4. Ашханәдә

аш, ашханә, иртәнге аш, көндезге аш, кичке аш, кәбестә ашы, токмачлы аш, пылау, пилмән, ботка, дөге, солы, карабодай, тавык ите, алма пирогы, йомырка, кесәл, ач, тук, әдәпле

5. Базарда

кавын, карбыз, әфлисун, чикләвек, өрек, йөзем, борыч, сарымсак, чөгендер, шалкан, кабак, чәчәк бәйләме, роза чәчәге, ләлә, энҗе чәчәк, ак чәчәк

6. Без театрга барабыз

тамаша, тамаша залы, тамашачы, көй, башкаручы, башкарырга, ошарга, оста, осталык, сәхнә, пәрдә ачыла, ябыла, рәхмәтле булырга

7. Бәйрәмнәр

тантана, кичә (вечер), халыкара, милли, дини, Нәүрүз бәйрәме, карга боткасы, бәйрәм

итәргә, табышмак, башваткыч, тизәйткеч, берничә, үткәрергә

8. Һөнәрләр белән танышабыз

һөнәр, танышырга, төзүче, тегүче, балыкчы, рәссам, язучы, шагыйрь, шигырь, тәрбияче, китапханәче, пешекче, нефтьче, машина йөртүче, хат ташучы, урманчы, эшләргә, булып

9. Татарстан — безнең Ватаныбыз

ватан, тарих, дәүләт, ил башлыгы, көнчыгыш, көнбатыш, төньяк, көньяк, күрше, халык, күпчелек, авыл хуҗалыгы, чикләшергә, бәйләнеш, тыгыз, чит, җитештерергә, кара алтын табыла, горурланырга

10. Әти-әниләргә булышабыз

хуҗа, хуҗабикә, хуҗалык, булышырга, кер юу машинасы, тегү машинасы, тегәргә, бәйләргә, чигәргә, пычак, чүкеч, кисәргә, кадак кагарга, такта, пычкы, балта, утын ярырга

11. Без сәяхәткә чыгабыз

сәяхәт, сәяхәт итәргә, сәяхәтче, юлдаш, башка (другой), чит ил, җыенырга, саен, һәр, диңгез, тау башында, күл буенда, күл төбендә, урман буйлап, чишмә, җәяү, учак ягарга, иң, теге

ГРАММАТИК МИНИМУМ

1. Сан, тартым, килеш белән төрләнгән исемнәрне сөйләмдә куллану күнекмәләрен ныгыту.
2. Килеш белән төрләнгән зат алмашлыкларын, күрсәтү, сорау, тартым алмашлыкларын сөйләмдә дөрес куллануга ирешү.
3. Тезмә *(җир җиләге),* кушма *(көнбатыш),* парлы *(әти-әни)* исемнәрнең мәгънәсенә төшендерү.
4. Лексик темаларга караган сыйфатларны чагыштыру дәрәҗәсендә кулланырга өйрәтү.
5. Хәзерге һәм билгеле үткән заман хикәя фигыльләрне, барлыкта һәм юклыкта зат-сан белән төрләндереп, сөйләмдә куллану күнекмәләрен ныгыту.
6. Билгесез үткән заман хикәя фигыльләрнең барлыкта һәм юклыкта зат-сан белән төрләнешен гамәли үзләштерү.
7. *Алдында, артында, өстендә, астында, янында* бәйлек сүзләре белән җөмләләр төзергә күнектерү.
8. *Ләкин, чөнки* теркәгечле җөмләләрне аңларга өйрәтү. Аларда басымның беренче иҗеккә төшүен искәртү.
9. *Әле, инде* кисәкчәләре белән җөмләләр төзергә күнектерү.
10. *Кебек (шикелле), аркылы, саен, бирле* бәйлекләрен исемнәр һәм алмашлыклар белән кулланырга өйрәтү.
11. Раслау, инкяр, сорау, боеру җөмләләрне диалогик һәм монологик сөйләмдә куллану күнекмәләрен камилләштерү.

СӨЙЛӘМ ҮРНӘКЛӘРЕ

1. Ашыгыз тәмле булсын! Бергә булсын!
2. Дәфтәрләрегез кайда? Дәфтәрләребез өстәлдә.
3. Кызның апалары кайда яши? Аның апалары авылда яши.
4. Татарстанда иң зур шәһәр — Казан.
5. Бу китап бик кызыклы.
6. Мин бу биремне язмадым әле. Ул бу җөмләне укыды инде.
7. Ул әтисе кебек тырыш.
8. Ул юл аркылы чыга.
9. Яздан бирле яңгыр юк.
10. Ул ел саен авылга кайта.
11. Китап өстәл өстендә (астында, алдында, артында).
12. Бүген салкын, чөнки җил бар.
13. Бүген җылы, ләкин яңгырлы көн.
14. Бу китап матур, ә теге китап матуррак.
15. Бу шагыйрь балалар өчен шигырьләр язган.

ОРФОЭПИК ҺӘМ ОРФОГРАФИК МИНИМУМ

1. Авазларны, лексик темаларга караган калын һәм нечкә әйтелешле сүзләрне орфоэпия нормаларына туры китереп әйтергә күнектерү.
2. Басым беренче иҗеккә төшкән сүзләрне дөрес әйтүгә ирешү.
3. Алынма сүзләрнең әйтелешен истә калдыру.
4. Янәшә килгән ике тартык булган сүзләрнең әйтелешен һәм аваз үзгәрешләрен искәртү *(исәнмесез, унбер, борынгы).*
5. Янәшә килгән ике бертөрле тартык булган сүзләрне дөрес әйтү күнекмәләре булдыру *(аккош, эссе, китте* һ. б.).
6. [р] авазына башланган сүзләрнең әйтелешен гамәли үзләштерү ['рәсэм], [ыlрам].
7. *1.Я, ю, е* хәрефләре белдергән авазларны гамәли үзләштерү *(яшел*-[йәшэл]; *яңа* — [йа°ңа], *юл* — [йул]; *егет* — [йэгэт]; *ел* — [йыл]).
8. Орфографик күнекмәләрне камилләштерү.

СӨЙЛӘМ ЭШЧӘНЛЕГЕНЕҢ ТӨРЛӘРЕНӘ ӨЙРӘТҮГӘ ТАЛӘПЛӘР

Тыңлап аңлау

Укытучының күрсәтмәләрен бер әйтүдән тулысынча аңлап бару;
дәрес барышында җанлы сөйләмне тыңлап һәм төшенеп бару; 1—1,5 минутлык текстны тыңлап, аның төп эчтәлеген сөйләп бирү.

Диалогик сөйләм

Лексик тема буенча сөйләшү үткәрү (һәр укучының репликалар саны 5 тән ким булмаска тиеш);
сорау яки җавап репликаларын өстәп, диалог төзеп сөйләү;
укылган яки тыңланган текстның төп эчтәлеге буенча сораулар кую һәм җавап бирү.

Монологик сөйләм

Укытучы тәкъдим иткән ситуация яки рәсем буенча хикәя төзеп сөйләү (җөмләләр саны 6 дан ким булмаска тиеш);
хикәянең ахырын уйлап бетерү һәм сөйләү;
укылган яки тыңланган текстның төп эчтәлеген сөйләп бирү.

Уку

Әдәби текстларны эчтән яки кычкырып уку һәм төп эчтәлегенәтөшенү;
укылган текстагы таныш булмаган сүзләрнең мәгънәләрен аңлау;
татар халык авыз иҗаты үрнәкләрен (мәкальләр, санамышлар, тизәйткечләр, табышмаклар) яттан әйтү;
шигырьләрне яттан сөйләү.

Язу

Актив үзләштерелгән сүзләрне яттан язу; лексик тема яки сюжетлы рәсемнәр буенча хикәя язу;
укылган яки тыңланган текстның эчтәлеге буенча сорауларга язмача җавап бирү;
бәйрәм белән котлау язу.

ӘДӘБИ УКУ

Әдәби укуга өйрәтүнең төп максатлары:

1) гамәли үзләштергән белемнәрне әдәби әсәрләр уку аша ныгыту һәм сөйләмдә куллануга ирешү; укучыларның татар телендә аралашу осталыкларын камилләштерү;
2) татар балалар әдәбиятының күренекле вәкилләре, аларның иҗаты турында мәгълүматларны киңәйтү;
3) әдәби әйтелеш нормаларын саклап, дөрес, йөгерек, аңлап, сәнгатьле итеп укырга өйрәтү;
4) татар телендә укуга кызыксыну уяту, әдәби уку тәҗрибәсен үстерү һәм әдәби зәвык тәрбияләү;
5) әсәрнең төп герое характерын, гамәлләрен һәм гамәл кылырга этәргән сәбәпләрне, геройның эмоциональ һәм әхлакый кичерешләрен аңлап, геройга карата үз фикерләрен белдерергә өйрәтү;
6) халык әкиятләрен һәм кече фольклор жанрларын, автор әкиятләрен, хикәя, шигырь, мәсәлләрне әдәби жанр буларак кабул итү күнекмәсен үстерү;
7) укучыларда әхлакый-эстетик сыйфатлар, төрле милләт вәкилләре арасында дуслык хисләре тәрбияләү.

ӘДӘБИ УКУ ДӘРЕСЛӘРЕНЕҢ ТӨП ЭЧТӘЛЕГЕ

Әдәби һәм фәнни-популяр текстлар. Татар халык авыз иҗаты әсәрләре (табышмаклар, санамышлар, мәкальләр, тизәйткечләр, татар һәм рус халык әкиятләре).

Татар балалар әдәбиятының күренекле язучылары әсәрләре: Г. **Тукай.** «Кырлар буш кала», «Җир йокысы», «Кояш», «Бала белән күбәләк»; М. **Җәлил.** «Көз җитте», «Күке»; **А. Алиш.** «Чукмар белән Тукмар»; **Б. Рәхмәт.** «Аш вакыты», «Кошлар киткәндә», «Китаплар»; **Ә. Бикчәнтәена.** «Әтием белән бергә», «Карлар ява», «Колын»; **Җ. Тәрҗеманов.** «Кояш чыкты»; **З. Туфайлова.** «Туган ил»; М. Фәйзуллина. «Гөлнар мәктәпкә бара»; Д. **Аппакова.** «Тагын урамга», «Март башы»; **Ш. Галиев.** «Рус казлары: га-га-га», «Рәхмәт»; **Р. Миннуллин.** «Гаҗәп кунак», «Үзем белән үзем», «Сабантуй бүген бездә»; **Р. Вәлиева.** «Иң матур җир», «Туган көндә».

Рус балалар язучыларының тәрҗемә әсәрләре: **Н. Носов.** «Эшләпә»; Л. **Толстой.** «Көймә».

4нче сыйныф
АРАЛАШУ ҺӘМ ӘДӘБИ УКУ ТЕМАЛАРЫ

1) Мәктәптә.
2) Татарстан Республикасының дәүләт символлары.
3) Татарстанның тарихы белән танышабыз.
4) Табигатьне саклыйбыз.
5) Музейларга барабыз.
6) Үзәк универмагта.
7) Һөнәрләр.
8) Зоопаркта.
9) Исәнме, җәй!
10) Балачак китапларым.

ЛЕКСИК МИНИМУМ

1. Мәктәптә

акыллы, тапкыр, сәләтле, белемле, сабыр, уйларга, тикшерергә, санарга, кушарга, алырга (отнять), бүләргә, тапкырларга, чишәргә, мәсьәлә, чагыштырырга

2. Татарстанның дәүләт символлары

Дәүләт гербы, дәүләт флагы, дәүләт гимны, дәүләт теле, барлык (бөтен), тасма, намус, тынычлык, көч, халык, матурлык, канатлы, ак барс, боҗра, калкан, кашкарый, җилфердәргә, яңгырарга, хөрмәт итәргә

3. Татарстанның тарихы белән танышабыз

Болгар дәүләте, Казан ханлыгы, тарих, тарихи, хәтер, хәтерләргә, галим, ачыш, казаныш, үсеш алырга, Казан Кремле, Кол Шәриф мәчете, Благовещение соборы, Сөембикә манарасы, Спасс манарасы

4. Табигатьне саклыйбыз

Кызыл китап, сакларга, яхшыртырга, байлык, пычратырга, өзәргә, таптарга, агулы, зарарлы, саф һавалы, каршы, әллә, икән, йөрергә, шатланырга

5. Музейларга барабыз

күргәзмә, сынлы сәнгать, милли, сакланырга, корал, шәхси әйберләр, таш, мәрмәр, алтын, көмеш, сын, сынчы, гасыр, борынгы

6. Үзәк универмагта

үзәк, бүлек, сатып алырга, сатарга, өй җиһазлары, бизәнү әйберләре, баш киемнәре, өс киемнәре, аяк киемнәре, алка, йөзек, муенса, беләзек, киеп карарга, килешергә (быть к лицу), игътибар, игътибарлы, ачык, ябык

7. Һөнәрләр

оешма, җитәкче, эш, эшче, эшкуар, рәис, урынбасар, ярдәмче, тәрҗемәче, нефтьче, хисапчы, мактарга, ихтирам итәргә, тиеш

8. Зоопаркта

дөя, фил, арыслан, юлбарыс, көнгерә, ишәк, бака, ташбака, маймыл, су үгезе, елан, ишәк, ләкләк, лачын, торна, бөркет, ябалак, тукран, аккош, акчарлак, шуышырга, читлек

9. Исәнме, җәй!

озакламый, күптән (түгел), яңадан, әлбәттә, бигрәк тә, ашыгырга, күңел ачарга, аралашырга, кызыксынырга, мавыгырга, рәхәтләнеп, биредә (монда), тегендә (анда)

10. Балачак китапларым

сөйләргә, кызыксынырга, яратып укырга, халык әкияте, тылсымлы әкият, балалар әдәбияты, мавыктыргыч, мәкаль, санамыш, табышмак, тизәйткеч, батырлык, дуслык, тырышлык, намуслылык, тынычлык, куркаклык, явызлык, наданлык, көләргә, еларга

ГРАММАТИК МИНИМУМ

1. Берлек һәм күплек сандагы уртаклык һәм ялгызлык исемнәрне, сан, тартым һәм килеш белән төрләндереп, сөйләмдә куллану күнекмәләрен үстерү.
2. Актив үзләштерелгән сыйфатларны төп, чагыштыру һәм артыклык дәрәҗәләрендә куллануга ирешү.
3. Хикәя фигыльнең өйрәнелгән заман формаларын аера белергәһәм гамәли кулланырга күнектерү.
4. *Гына/генә, кына/кенә* кисәкчәләре белән җөмләләр төзергә өйрәтү.
5. Күрсәтү алмашлыкларының *(бу, теге)* килеш формаларын, *әнә,менә* алмашлыкларын дөрес куллануга ирешү.
6. *Таба, соң, кадәр* бәйлекләрен сөйләмгә кертү.
7. Билгеле киләчәк заман хикәя фигыльне, барлыкта һәм юклыктазат-сан белән төрләндереп, сөйләмдә кулланырга өйрәтү.
8. Татар һәм рус җөмләләрендә сүз тәртибе үзенчәлекләрен искәртү.
9. Грамматик белемнәрне гомумиләштерү нигезендә укучыларныңсөйләм күнекмәләрен үстерү.

СӨЙЛӘМ ҮРНӘКЛӘРЕ

1. Хәлләр ничек? Рәхмәт, яхшы.
2. Иртәгәгә кадәр! Кичкә кадәр!
3. Җәен ул кая барачак (бармаячак)? Ул авылга кайтачак (кайтмаячак).
4. Анда нәрсә бар? Анда сүзлек бар. Монда кемнәр бар? Мондабалалар бар.
5. Әнә универмаг. Менә зоопарк.
6. Әнә анда кем бар? Анда бер кеше бар.
7. Ул вокзалга таба бара.
8. Яздан соң җәй килә.
9. Без сәгать икегә кадәр укыйбыз. Без театрга кадәр җәяү бардык.
10. Бүген сезгә кемнәр килә? Бүген безгә **кунаклар** килә. Кунакларбүген кемнәргә килә? Кунаклар бүген безгә килә. Кунаклар сезгә кайчан килә? Кунаклар безгә **бүген** килә.

ОРФОЭПИК ҺӘМ ОРФОГРАФИК МИНИМУМ

1. Лексик темаларга караган сүзләрне дөрес әйтүгә ирешү.
2. Сингармонизм законының асылын гамәли үзләштерү.
3. Сүзләрне, аерым җөмләләрне үзгәрешләр кертеп язуга ирешү.
4. Исемнәрнең — сан, тартым, килеш кушымчаларын, фигыльләрнеңбарлык-юклык, зат-сан, заман кушымчаларын дөрес язарга өйрәтү.
5. Җөмлә ахырында нокта, сорау яки өндәү билгеләрен куеп язаргакүнектерү.
6. Кеше исемнәрен һәм фамилияләрен, шәһәр, авыл һәм елга исемнәрен, хайван кушаматларын баш хәрефтән язарга күнектерү.
7. Әйтелеше белән язылышы арасында аерма булган сүзләрне дөресәйтү һәм язу күнекмәләрен системалаштыру.
8. Сөйләмне орфоэпик һәм орфографик яктан дөрес оештыругаирешү.

СӨЙЛӘМ ЭШЧӘНЛЕГЕНЕҢ ТӨРЛӘРЕНӘ ӨЙРӘТҮГӘ ТАЛӘПЛӘР

Тыңлап анлау

Авазларны тыңлап, аларны белдергән хәрефләрне күрсәтү; укытучы әйткән сүзләрне, җөмләләрне тыңлап тәрҗемә итү;

1,5—2 минутлык текстны тыңлап, эчтәлеге буенча сөйләшү;

дәрестә катнашучыларның җанлы сөйләмен тыңлап, эчтәлегенә төшенү.

Диалогик сөйләм

Сорау һәм җавап репликаларын кулланып, көндәлек тормыш белән бәйле ситуацияләргә диалог төзеп сөйләү (һәр укучының репликалар саны 6 дан ким булмаска тиеш);

танышу, исәнләшү, саубуллашу, рәхмәт әйтү, гафу үтенү, котлау сүзләрен, сөйләм этикеты үрнәкләрен урынлы куллану;

укылган яки тыңланган текстның эчтәлеге буенча сөйләшү үткәрү.

Монологик сөйләм

Тасвирлау һәм хикәяләү элементларын кертеп, лексик тема буенча эзлекле сөйләм оештыру (җөмләләр саны 7 дән ким булмаска тиеш);

укылган яки тыңланган текстның эчтәлеген сөйләгәндә, төрле җөмлә калыпларын урынлы куллану һәм фикерне эзлекле белдерү.

Уку

Хикәяләү һәм тасвирлау элементларын үз эченә алган әдәби текстларны сәнгатьле итеп уку;

тексттагы яна сүзләрнең мәгънәләрен контексттан чыгып аңлату;

татар балалар язучылары әсәрләреннән алынган өзекләрне укып, эчтәлеген сөйләү;
шигырьләрне яттан сөйләү.

Язу

Гаилә-көнкүреш һәм уку хезмәтенә бәйле темаларга яки сюжетлы рәсемнәр буенча кечкенә сочинение язу;

тыңланган яки укылган текстның эчтәлеге буенча сорауларга язмача җавап бирү;

аерым сүзләрне, җөмләләрне, бәйләнешле текстларны үзгәрешләр кертеп язу.

ӘДӘБИ УКУ

Әдәби укуга өйрәтүнең төп **максатлары:**

1) гамәли үзләштергән белемнәрне әдәби әсәрләр уку аша ныгыту һәм сөйләмдә куллануга ирешү;
2) укучыларның татар телендә аралашу осталыкларын үстерү;
3) татар балалар әдәбиятының күренекле вәкилләре, аларның иҗатытурында өстәмә мәгълүмат бирү;
4) әдәби әйтелеш нормаларын саклап, дөрес, йөгерек, аңлап, сәнгатьле итеп укуныкамилләштерү һәм уку тизлеге нормаларын үтәргәөйрәтү;
5) татар телендә укуга кызыксыну уяту, әдәби уку тәҗрибәсен үстерү һәм әдәби зәвык тәрбияләү;
6) әсәрнең темасы һәм төп геройның характерын, гамәлләре һәмгамәл кылырга этәргән сәбәпләрне, геройның эмоциональ һәм әхлакыйкичерешләрен аңларга һәм әсәрдәге вакыйгаларга, геройларга карата үзфикерләрен белдерергә өйрәтү;
7) халык экиятләрен һәм кече фольклор жанрларын, автор экиятләрен, хикәя, шигырь, мәсәлләрне әдәби жанр буларак танырга өйрәтү;
8) укучыларда әхлакый-эстетик сыйфатлар, төрле милләт вәкилләреарасында дуслык хисләре тәрбияләү.

ӘДӘБИ УКУ ДӘРЕСЛӘРЕНЕҢ ТӨП ЭЧТӘЛЕГЕ

Әдәби һәм фәнни-популяр текстлар. Татар халык авыз иҗаты әсәрләре (табышмаклар, санамышлар, мәкальләр, тизәйткечләр, татар һәм рус халык экиятләре).

Татар балалар әдәбиятының күренекле язучылары әсәрләре: **Г. Тукай.** «Кызыклы шәкерт», «Яңгыр», «Туган тел», «Умарта корты һәм чебеннәр», «һава», «Су»; М. **Җәлил.** «Бакчачы»; **А. Алиш.** «Нечкәбил»; **Б. Рәхмәт.** «Иң күңелле чак», «Ашаганда»; **Ә. Бикчәнтәева.** «Апрель»; **Җ. Тәрҗеманов.** «Җепшек көндә», «Кыш бабай»; **М. Фәйзуллина.** «Маяк», «Чисталык яратабыз», «Ял итми калам»; Д. **Аппакова.** «Шыгырдавыклы башмаклар»; **Ш. Галиев.** «Буш вакыт», «Авылча, бабайча ял», «Шөпшә», «Тү-тү-тү-түт»; **Р. Миңнуллин.** «Җәйне озатканда», «Отличник», «Авырып ятканда»; **Р. Вәлиева.** «Туган көндә», «Сөбханалла!»

Рус балалар язучыларының тәрҗемә әсәрләре: **М. Пришвин.** «Кеш»; **А. Гайдар.** «Чук һәм Гек»; **Л. Толстой.** «Алмагачлар».

Балалар әдәбиятының дөньякүләм танылган классиклары тәрҗемә әсәрләре: **Ш. Перро.** «Көлкәй»; **Я. Гримм, В. Гримм.** «Күңелле музыкантлар».

Төрле энциклопедияләр материаллары, белешмәлек-сүзлекләр материаллары һәм балалар

өчен басылган вакытлы матбугат мәгълүматлары.

УКУЧЫЛАРНЫҢ БЕЛЕМ ҺӘМ КҮНЕКМӘЛӘРЕН ТИКШЕРҮ ҺӘМ БӘЯЛӘҮ НОРМАЛАРЫ

Укучыларның белем һәм күнекмәләрен тикшереп бару һәм бәяләү укытуның әһәмиятле өлешен тәшкил итә. Тикшерүнең төп максаты — укучыларның белем һәм сөйләм күнекмәләрен даими күзәтеп бару, дөрес һәм гадел бәя бирү. Ә бу үз чиратында укучының кайсы теманы яхшы үзләштерүен яисә җитәрлек дәрәҗәдә үзләштерә алмавын күрсәтә, укытуның сыйфатын һәм нәтиҗәлелеген яхшыртуга китерә. Тикшерүнең төп объекты укучыларның программа таләпләренә туры китереп үзләштерелгән белем һәм аралашу күнекмәләреннән гыйбарәт. Тикшерүне методик яктан дөрес оештыру шартларының берсе — тикшерү вакытында укучыларга тәкъдим ителгән эшләрнең катлаулылыгы ягыннан мөмкин кадәр бердәй булуы.

Укучыларның белем һәм күнекмәләрен тикшерү эшен системалы үткәрү максатыннан, чирек барышында ***агымдагы, тематик*** һәм ***йомгаклау*** характерындагы тикшерү эшләре үткәрелә. Алар укытучыга чирек билгесен дөрес чыгарырга ярдәм итә. Шуны да әйтергә кирәк: тикшерү эшен үткәргәндә, укучылар өчен тыныч шартлар тудыру, укучыларның үз-үзләрсн тыныч тотулары, җавап бирүчеләргә игътибарлы булулары да бик әһәмиятле.

Укучыларның белем һәм күнекмәләрен тикшерү дөрес нәтиҗә бирсен өчен, сөйләм эшчәнлегенең һәр төре буенча иң уңай ысуллардан файдаланырга кирәк.

Тыңлап аңлау күнекмәләрен тикшерү биремнәре түбәндәгеләрдән гыйбарәт: тыңланган текстның эчтәлеге буенча сорауларга телдән җавап бирү; бирелгән җөмләләр арасыннан тыңланган текстның эчтәлегенә туры килгәннәрен билгеләү; тыңланган текстның төп эчтәлеген сөйләп бирү һ. б.

Диалогик сөйләм күнекмәләрен тикшерү биремнәре: рәсемнәргә (предметларга) карата сораулар кую; сорауларга җавап бирү; лексик тема яки бирелгән ситуация буенча кечкенә диалоглар төзеп сөйләү; дәреслектәге диалогларны яттан сөйләү; укылган яки тыңланган текстның эчтәлеге буенча сөйләшү үткәрү.

Монологик сөйләм күнекмәләрен тикшерү биремнәре: предметны (табигатьне, шәһәрне, кешеләрне) тасвирлау; лексик тема буенча хикәя төзеп сөйләү; укылган яки тыңланган текстның эчтәлеген сөйләп бирү.

Уку күнекмәләрен тикшерү биремнәре: текстны тулысынча аңлап һәм сәнгатьле итеп кычкырып яки эчтән уку; төрле жанрлардагы текстларны укып, кирәкле мәгълүматны табу; әдәби әсәрләрдән алынган өзекләрне уку һәм эчтәлегенә карата үз мөнәсәбәтеңне белдерү.

Язу һәм ***язма сөйләм*** күнекмәләрен тикшерү биремнәре: аерым сүзләрне, җөмләләрне, бәйләнешле текстны үзгәрешсез яки үзгәрешләр кертеп күчереп язу; нокталар урынына кирәкле сүзләрне куеп, җөмләләрне (текстны) күчереп язу; сүзләрне хәтердән язу, диктант язу. Башлангыч сыйныфларда изложение һәм сочинение өйрәтү эшләре буларак кына кулланыла.

Санап чыккан алымнардан тыш, укучыларның белем һәм сөйләм күнекмәләрен тикшерү өчен, тестлар, шул исәптән компьютер тестлары куллану файдалы. Тест куелган сорауга бирелгән җаваплар арасыннан дөресен сайлап алудан гыйбарәт. Тестларның уңайлыгы шунда: алар тикшерү эшен тиз һәм төгәл оештыруны тәэмин итә.

Башка тикшерү чараларыннан аермалы буларак, компьютер тестларына түбәндәге өстенлекләр дә хас:

- тикшерү үткәрүне техник яктан күпкә җиңеләйтү;
- барлык укучыларга да бер типтагы биремнәр тәкъдим итү һәм аларның тиз кабул ителүе;
- нәтиҗәләрне объектив рәвештә бәяләү;
- тикшерү үткәрүче укытучының субъектив фикерен исәпкәалмау;
- тел һәм сөйләм материалын максималь дәрәҗәдә куллану;
- төрле төркемнәрдәге укучыларның белем дәрәҗәләрен чагыштырып анализлау;
- тестларны кәгазьдә бастырмау һәм кулдан тикшермәү.

Моннан тыш, компьютер тестларының тагын берничә уңай ягын ассызыклап үтәргә кирәк: беренчедән, укучылар, сынау бетүгә үк, аның нәтиҗәләрен, ягъни

җыйган балларының санын һәм үз билгеләрен белә алалар; икенчедән, компьютер һәр укучының белем дәрәҗәсе турындагы оператив мәгълүматны ачык күрсәтә һәм башкалар да моның белән таныша ала, ягъни тикшерү нәтиҗәләре үтә күренмәле була. Педагогик тикшерү чарасы буларак, компьютер тестларыннан файдалану татар теленнән белем бирүнең эчтәлеген яңартуга юнәлдерелгән җитди адым булып тора.

ТЕЛДӘН ҖАВАП БИРҮНЕ ТИКШЕРҮ

Рус телле балаларның телдән сөйләм күнекмәләрен, аралашу осталыкларын тикшерү — иң мөһим эшләрнең берсе. Телдән җавап бирүне тикшергәндә, укытучы турыдан-туры укучының үзе белән эш итә, ә бу исә баланың шәхси үзенчәлекләрен, белем һәмсөйләм күнекмәләренең ни дәрәҗәдә үсеш алуын, өйрәнелгән тел берәмлекләреннән, җөмлә калыпларыннан файдалана белүен күзалларга мөмкинлек бирә. Шул ук вакытта телдән җавап бирүне тикшерү укытучыдан зур осталык та таләп итә. Ул, барыннан да элек, укытучының сораулар бирә белүе белән бәйле, чөнки укучылар белән сөйләшү үткәрү телдән җавап бирүне тикшерүнең төп өлешен тәшкил итә. Агымдагы контроль барышында укытучы, алдагы дәресләрдә өйрәнелгән тел һәм сөйләм материалы белән бәйләп, сораулар бирергә тиеш. Болай эшләгәндә, укучылар алда үткәннәрне кабатларга өйрәнәләр.

Укучыларның телдән җавап бирү күнекмәләрен тикшергәндә, сораудагы һәр сүзнең укучыга аңлаешлы булуы мөһим. Сораулар биргәндә, укуның шушы чорында балаларга аңлашылмаган сүзләрне кулланырга ярамый. Сорауның артык озын булуы да аны аңлауны кыенлаштыра, шуңа күрә укучыларга бирелергә тиешле сораулар алдан ук уйланылырга тиеш. Сыйныфтагы барлык укучылар да яхшы төшенсен өчен, сорауны ашыкмыйча һәм ачык итеп әйтергә кирәк.

Укучыларның җавабын тыңлый белү — телдән җавап бирүне тикшерүнең икенче әһәмиятле ягы. Күп кенә укытучылар, балаларның җавапларын тыңлаганда, аларны төрле сораулар белән бүлдерәләр. Бу исә укучыга кире тәэсир ясый, чөнки ул каушап кала һәм белгәнен дә сөйли алмый. Шуңа күрә укытучы баланың җавабын тыңлап бетерергә, шуннан соң гына өстәмә сораулар бирергә тиеш. Укучы озын паузалар ясап җавап бирсә яки ачыктан-ачык читкә китсә генә, укытучының катнашуы урынлы була.

Укучыларның телдән сөйләм күнекмәләрен тикшерү фронталь рәвештә дә оештырылырга мөмкин. Беренчедән, фронталь тикшерү укучылар белән күбрәк аралашырга мөмкинлек бирә; икенчедән, бу вакытта укучыларның белемнәре гомумиләштерелә; өченчедән, тикшерү эше тагын да җанлана төшә.

Укучыларның телдән сөйләм күнекмәләрен тикшергәндә һәм бәяләгәндә, билге җавапның сыйфатына карап һәм түбәндәге таләпләрне искә алып куелырга тиеш:

1) сөйләмнең орфоэпик, лексик һәм грамматик яктан дөреслеге һәм төгәллеге;
2) сөйләмнең эчтәлеге ягыннан тулылыгы һәм эзлеклелеге;
3) сөйләмнең аңлаешлылыгы;
4) сөйләмдә сүз байлыгы, җөмлә калыпларының төрлелеге.

Укучының җавабын бәяләгәндә, укытучы, аның уңай һәм кимчелекле якларын әйтеп, киләчәктә нәрсәгә игътибар итәргә кирәклеген дә ассызыкларга тиеш.

Йомгаклау билгесе чирек һәм уку елы ахырында куела. Ул беренче чиратта укучыларның телдән сөйләм күнекмәләрен, татар телендә аралаша алу осталыгын, шулай ук язма эшләрнең нәтиҗәләрен исәпкә алып куелырга тиеш.

БАШЛАНГЫЧ ГОМУМИ БЕЛЕМ БИРҮ МӘКТӘБЕ

Укучыларның белем һәм күнекмәләрен телдән һәм язмача тикшерү эшләренең күләме:

№	Эш төрләре	Сыйныфлар			
		1	2	3	4
1.	Тыңлап аңлау	—	0,5—1 мин	1—1,5 мин	1,5—2 мин
2.	Диалогик сөйләм	3	4	5	6

3.	Монологик сөйләм	4	5	6	7
4.	Язу: 1) күчереп язу (җөмлә саны) 2) сүзлек диктанты (сүзләр саны) 3) диктант (сүзләр саны) 4) изложение (сүзләр саны) 5) сочинение (җөмлә саны)	1—2	3—4 6—7 25—30	5—6 8—9 30—35 40—45 6—7	7—8 10—12 35—40 50—55 7—8

Тыңлап аңлауны бәяләү

Тыңланган татар сөйләмен тулаем аңлап, төп эчтәлеген сөйләп бирә алганда, **«5»ле** куела.

Тыңланган татар сөйләмен аңлап, эчтәлеген якынча дөрес сөйли алганда, **«4»ле** куела.

Тыңланган татар сөйләмен аңлап, эчтәлеген өлешчә генә сөйли алганда, **«3»ле** куела.

Тыңланган татар сөйләменең эчтәлеген тулаем аңламаганда, **«2»ле**куела.

Диалогик сөйләмне бәяләү

Бирелгән ситуация яки лексик тема буенча әйтелеше һәм грамматик төзелеше ягыннан дөрес, эчтәлеге ягыннан эзлекле һәм тулы диалогик сөйләм төзегәндә, **«5»ле** куела.

Бирелгән ситуация яки лексик тема буенча репликаларның әйтелешендә һәм аерым сүзләрнең грамматик формаларында 2—3 хата җибәреп, эчтәлеге ягыннан эзлекле диалогик сөйләм төзегәндә, **«4»ле** куела.

Өстәмә сораулар ярдәмендә генә әңгәмә кора алганда, репликаларның әйтелешендә һәм сүзләрнең грамматик формаларында 4—6 хата җибәреп, эчтәлеге ягыннан эзлексез диалогик сөйләм төзегәндә, **«3»ле** куела.

Бирелгән ситуация яки лексик тема буенча диалог төзи алмаганда, **«2»ле** куела.

Монологик сөйләмне бәяләү

Әйтелеше һәм грамматик төзелеше ягыннан дөрес һәм эчтәлеге ягыннан тулы, эзлекле монологик сөйләм өчен **«5»ле** куела.

Аерым сүзләрнең әйтелешендә, грамматик формаларында яки җөмлә төзелешендә 2—3 хатасы булган, эчтәлеге ягыннан тулы монологик сөйләм өчен **«4»ле** куела.

Сүзләрнең әйтелешендә, җөмлә төзелешендә 4—6 хаталы, эчтәлеге ягыннан эзлекле булмаган монологик сөйләм өчен **«3»ле** куела.

Лексик темага монолог төзи алмаганда, **«2»ле** куела.

Укуны бәяләү

Текстның эчтәлеген тулаем аңлап, сәнгатьле итеп укыганда, **«5»ле**куела.

Текстның эчтәлеген аңлап, сәнгатьле һәм аңлаешлы итеп укыганда, әмма 2—3 орфоэпик хата (авазларның әйтелешен бозу, басымны дөрес куймау, интонацияне сакламау) булганда, **«4»ле** куела.

Текстның эчтәлеген өлешчә аңлап укыганда, 4—6 тупас орфоэпик хата булганда, **«3»ле** куела.

Текстның эчтәлеген тулысынча аңламыйча, орфоэпик кагыйдәләрне бозып укыганда, **«2»ле** куела.

Язма эшләрне тикшерү

Башлангыч мәктәптә, укучыларның телдән сөйләм күнекмәләре белән бергә, язу һәм язма сөйләм күнекмәләре дә үсеш алырга тиеш. 1 нче сыйныфта балалар баш һәм юл хәрефләрен, кыска сүзләрне һәм җөмләләрне күчереп язарга күнегәләр. Укучыларның язу күнекмәләрен тикшергәндә, мондый күләмне истә тотарга кирәк: 1 нче сыйныфта 1 юл; 2 нче сыйныфта 2 юл; 3 нче һәм 4 нче сыйныфларда 4 юл.

2—4 нче сыйныфларда татар теленнән язма эшләр ике төркемгә бүленә:

1) өйрәтү эшләре (изложение, сочинение);

2) контроль эшләр (күчереп язу, сүзлек диктанты, диктант).

1 —2 нче сыйныфларда аерым җөмләләрне яки бәйләнешле текстны үзгәрешсез күчереп язу таләп ителсә, 3—4 нче сыйныфларда сүзләрне кирәкле формада куеп яки нокталар урынына туры килгән сүзләрне куеп күчереп язу эшләре кулланыла.

Диктант яздыру өчен, төрле характердагы тел материалы (аерым сүзләр, аерым җөмләләр, бәйләнешле текст) сайланырга мөмкин. Диктант яздыру өчен сайланган бәйләнешле текст уртача авырлыкта, эчтәлеге һәм грамматик төзелеше ягыннан укучыларга аңлаешлы булырга тиеш, ә инде үзләштерелмәгән сүзләр очраса, укытучы аларны тактага язып аңлата.

Укучыларның язма сөйләм күнекмәләрен тикшергәндә, эчтәлекнең тулылыгына һәм эзлеклелегенә, җөмлә калыпларының грамматик яктан дөреслегенә һәм төрлелегенә игътибар итәргә кирәк. Язма эшләрнең эчтәлеген бәяләү белән беррәттән, укытучы орфографик һәм пунктуацион хаталарны да төзәтергә тиеш. Күп эшләрдә бер үк төрле хата кабатланса, бу кагыйдәне тагын бер тапкыр аңлату һәм дәрестә аңа махсус тукталу сорала. Әгәр дә хаталар индивидуаль характерда булса, укучылар белән шәхси эш алып барырга кирәк.

1—2 нче сыйныфларда орфографик хаталарга гына игътибар ителсә, 3—4 нче сыйныфларда пунктуация хаталары да исәпкә алына. Хәрефне төшереп калдыру, кирәкмәгән хәреф өстәп яки хәрефләрне алыштырып язу, сүзне юлдан-юлга дөрес күчермәү орфографик хатага карый. Әгәр дә сүз берничә урында дөрес, ә аерым бер урында хаталы язылган икән, бу ялгыш дип саналмый. Бер үк хата берничә сүздә кабатланса, бу бер ялгыш дип исәпләнә.

Тикшерү характерындагы язма эшләр, программаның иң әһәмиятле бүлекләрен үткәч, чирек яки уку елы ахырында уздырыла, һәм укучыларның билгеләре сыйныф журналына куела. Өйрәтү характерындагы язма эшләргә килгәндә, аларның санын һәм төрләрен укытучы үзе билгели, Һәм бу очракта сыйныф журналына бары тик уңай билгеләр генә куела.

Контроль күчереп язуны бәяләү

Пөхтә, төгәл һәм орфографик хатасыз язылган эшкә **«5»ле** куела.

Пөхтә, төгәл язылган, әмма 1—3 төзәтүе яки 1—2 орфографик хатасы булган эшкә **«4»ле** куела.

Пөхтә һәм төгәл язылмаган, 4—5 төзәтүе яки 3—5 орфографик хатасы булган эшкә **«3»ле** куела.

Пөхтә һәм төгәл язылмаган, 6 яки артыграк орфографик хатасы булган эшкә **«2»ле** куела.

Диктантны бәяләү

Пөхтә һәм төгәл язылган, 1 орфографик хаталы диктантка **«5»ле** куела.

Пөхтә һәм төгәл язылган, 2—3 орфографик хаталы диктантка **«4»ле** куела.

Пөхтә һәм төгәл язылмаган, 4—6 орфографик хаталы диктантка **«3»ле** куела.

Пөхтә һәм төгәл язылмаган, 7 яки артыграк орфографик хаталы диктантка **«2»ле** куела.

Язма сөйләмне бәяләү

2—4нче сыйныфларда укучыларның язма сөйләм күнекмәләрен үстерү өчен, өйрәтү характерындагы изложениеләр һәм сочинениеләр яздырыла. Аларны бәяләгәндә, эшнең эчтәлеге ягыннан тулы һәм эзлекле язылуы, грамоталы булуы«исәпкә алына. Башлангыч сыйныфларда изложение һәм сочинениеләр өчен бер билге куела.

Эзлекле язылган, 1 орфографик һәм 1 пунктуацион яки 1 грамматик хаталы эшкә **«5»ле** куела.

Эзлекле язылган, ләкин эчтәлектә ялгыш җибәрелгән, 2—3 орфографик һәм пунктуацион яки 2—3 грамматик хаталы эшкә **«4»ле** куела.

Эзлекле язылмаган, 4—6 орфографик һәм пунктуацион яки 4—6 грамматик хаталы эшкә **«3»ле** куела.

Эзлекле язылмаган һәм эчтәлеге ачылмаган, 7 дән артык орфографик һәм пунктуацион яки 7дән артык тупас грамматик хаталы эшкә **«2»ле** куела.

Эш программасы структурасы.

Татар әдәбиятыннан эш программасы ике өлештән тора: аңлатма язуыннан, төп бүлекләрне, белем һәм күнекмәләрне үз эченә алган программаның эчтәлегеннән.

Эш программасының эчтәлеге.

Яңа стандарттагы иң мөһим таләп мондый: мәктәпне тәмамлаганда, **«укучы үз алдына максат куярга һәм аны тормышка ашыру юлларын үзе таба алу дәрәҗәсенә күтәрелергә тиеш"**. Бу – яңа стандартта **эшлекле белем** дип атала**. Эшлекле белем** – стандарт керткән яңалыкның әһәмиятле эчтәлеген ачып бирүче иң гомуми төшенчә. Белем алу гамәлләренең структурасын һәм принцибын стандарт үзе аңлата.

Әдәби уку дәресләрен укытуның төп максаты

Укучыларны татарча аралашырга өйрәтү, лексик, грамматик нигезләрен системалы рәвештә үзләштерү, телдән һәм язма сөйләм осталыгы һәм күнекмәләрен камилләштерү, татар теленә хөрмәт тәрбияләү, бу телнең дәүләт теле буларак әһәмияте зур булуына төшендерү.

Бу максатка ирешү өчен, түбәндәге бурычларны хәл итү сорала:

1. Гамәли үзләштерелгән белемнәрне әдәби әсәрләр уку аша ныгыту һәм сөйләмдә куллануга

ирешү.

2. Укучыларның татар телендә аралашу осталыкларын үстерү.

3. Татар балалар әдәбиятының күренекле вәкилләре, аларның иҗаты турында беренчел мәгълүмат бирү.

4. Әдәби әйтелеш нормаларын саклап, дөрес, йөгерек, аңлап, сәнгатьле итеп укырга һәм уку тизлеге нормаларын үтәргә өйрәтү.

5. Татар телендә укуга кызыксыну уяту, әдәби уку тәҗрибәсе булдыру һәм әдәби зәвык тәрбияләү.

6. Әсәрнең темасын һәм төп геройның характерын, гамәлләре һәм гамәл кылырга этәргән сәбәпләрне, геройның эмоциналь һәм әхлакый кичерешләрен аңларга һәм әсәрдәге вакыйгаларга, геройларга карата үз фикерләрен белдерергә өйрәтү.

7. Халык әкиятләрен һәм кече фольклор жанрларын, автор әкиятләрен, хикәя, шигырь, мәсәлләрне әдәби жанр буларак кабул итәргә күнектерү

8. Укучыларда әхлакый-эстетик сыйфатлар, төрле милләт вәкилләре арасында дуслык хисе тәрбияләү.

Телне ятлап түгел, ә актив фикерләп өйрәнү принцибы - чит **тел** өйрәнүдәге төп принципларның берсе. Бу принцип нигезендә уку эшчәнлеген оештыру яңа дәүләт стандартлары таләпләренә туры килә. Укучыларның телне актив фикерләп өйрәнүләре, беренче чиратта, аралашуны хәтерләтүче **диалоглар, ситуатив күнегүләр** аша тәэмин ителә. Мондый күнегүләр яңа лексик, грамматик материал белән таныштырганда да (бу очракта мотивация, ихтыяҗ тудыру ролен башкара), камилләштерү, мөстәкыйль сөйләм үстерү этабында да кулланыла ала.

Метапредмет нәтиҗәләр дигәндә реаль тормышта туган проблемаларны хәл итү өчен кирәк булган универсаль уку гамәлләрен ***(регулятив, коммуникатив, танып-белү)*** күз алдында тотабыз. Бу **гамәлләр уку эшчәнлеген оештыруның һәм конпетенцияләр формалаштыруның нигезе** булып тора. Татар теле, танып белү чарасы буларак, укучыларның фикер йөртү, интеллектуаль **һәм** иҗади сәләтләрен үстерүгә хезмәт итә.

Предметара төшенчәләрне формалаштыруда **метапредмет** нәтиҗәләр яссылыгына куела.

Метапредмет (танып-белү, регулятив, коммуникатив) *нәтиҗәләр:*

<u>танып-белү</u>

фикерләүне үстерү белән бәйле психик функцияләр: логик фикерләү, сәбәп-нәтиҗә бәйләнешләрен табу, индуктив, дедуктив фикерли белү;

классификацияләүөченуртакбилгеләрнебилгеләү;

ихтыяр көче, максатчанлык, активлык кебек сәләтләрне формалаштыру;

үрнәк буенча эшли белү;

аерым темаларга караган сорауларга җавап бирә белү;

рәсем буенча җөмләләр, сораулар төзи белү;

аңлап укый белү;

укылган яки тыңланган мәгълүматның эчтәлегенә бәя бирә белү;

<u>регулятив</u>

укухезмәтендәүзеңәмаксат куя, бурычларныбилгелибелү;

эш тәртибен аңлап, уку эшчәнлеген оештыра, нәтиҗәле эш алымнарын таба белү;

уку эшчәнлеге нәтиҗәләрен контрольгә ала белү;

уку хезмәтеңә бәя бирә белү;

укудагы уңышларның, уңышсызлыкларның сәбәбен аңлый, анализлый белү укытучының күрсәтмәләрен аңлап үти белү;

дәрескә кирәкле уку-язу әсбапларын әзерли белү, алар белән дөрес эш итә белү;

дәрестә эш урынын мөстәкыйль әзерли белү һәм тәртиптә тоту күнекмәләрен үстерү;

<u>коммуникатив</u>

әңгәмәдәшеңнең фикерен тыңлый, белән аралаша белү күнекмәләрен формалаштыру;

аралаша белү сәләтен үстерү (аралашучанлык, хислелек, эмпатия хисләре);

парларда һәм күмәк эшли белү;

әңгәмәдәшең белән контактны башлый, дәвам итә, тәмамлый белү.

Универсаль уку эшчәнлеге:

Укытучы ярдәме белән максат кую һәм эшне планлаштырырга өйрәнү, эш тәртибен аңлап, уку эшчәнлеген оештыра белү, билгеләгән критерийләргә таянып, эш сыйфатына бәя бирә белү. Аңлап уку, тиешле мәгълүматны сайлап алу, төп мәгълүматны аеру, фикерләрне логик чылбырга салу, ижади һәм эзләнү характерындагы проблеманы билгеләү, аларны чишү өчен алгоритм булдыру, объектларны чагыштыру, классификацияләү өчен уртак билгеләрне билгеләү, эшчәнлек процессында контроль һәм бәя бирү.Әңгәмәдәш белән аралашу калыбын төзү әңгәмәдәшнең аралашу холкы белән идарә итү.

Кулланылган әдәбият:

1. Харисова Ч.М., Фәтхуллова К.С., Хәбибуллина З.Н. Рус телендә урта (тулы) гомуми белем бирү мәктәбендә татар телен һәм әдәбиятын укыту программасы 1-11. - Казан: Татарстан китап нәшрияты, 2011.

2. Хәйдарова Р.З., Ахметзянова Г.М., Гиниятуллина Л.А. Күңелле татар теле,1нче сыйныф. – Казан: ”Татмультфильм” нәшрияты, 2013**.**

3. Хәйдәрова Р.З., Гыйниятуллина Л.Ә., Газизуллина Г.И. Рус телендә сөйләшүче балаларга татар теле укыту, 1 нче сыйныф. Укытучылар өчен методик кулланма. – Казан: ”Татармульфильм”, 2013.

4. Төп һәм урта (тулы) гомуми белем бирү мәктәпләрендә рус телендә сөйләшүче балаларны татар теленә өйрәтүдә көтелгән нәтиҗәләр һәм аларны бәяләү. - Яр Чаллы, 2004.

5. Хәйдәрова Р.З. Гомуми урта белем бирү мәктәпләренең 2 нче сыйныфында укучы рус телле балаларга татар теленнән контроль эшләр. – Яр Чаллы, 2010.

6. Хәйдәрова Р.З., Малафеева Р.Л Татарский язык в таблицах: Таблицы по татарскому языку для работы с русскоязычными учащимися. – Набережные.Челны, 2005.

7. Насибуллина Р.Н Татарский язык в таблицах и схемах для русскоязычных учащихся начальных классов. – Казань: Гыйлем, 2008.

8. Фаттахова Р.Ф. Гамәли татар теле. Практический татарский язык. – Казан: Татар.кн.изд-во, 2008.

9. Сүзлекләр.

10. Фән һәм мәктәп, Мәгариф журналлары

11.Digital.1september.ru. Школа цифрового века.

12.Edu tatar. ru. Цифровые образовательные ресурсы

13.“Габдулла Тукай” интерактив мультимедиа уку-укыту әсбабы.

14. Гайнуллина К.Р.Татар теленең орфографик сүзлеге. Казан: Мәгариф, 2010.

15. Саттарова Н.Х., Миңнуллин Р.М., Феоктисова Л.Ш. Хәрефләр бәйрәме. – Казан: Мәгариф, 2004.- 55 б.

16. Күңелле татар теле. Авторлары: Р.З. Хәйдәрова, Г.М. Әхмәтҗанова, Л.Ә. Гыйниятуллина. 1 нче һәм 2 нче кисәктә Казан: “Татармультфильм” нәшрияты, 2014.

Электрон әсбаплар исемлеге

Танылган татарлар, сүзлекләр, яңалыклар, татар китаплары

http:www//ite/antat/ru

http:www//tatartele.ru/

Татарстан халык тарихы

http:www//tataroved/ru

http:miraska.narod.ru

Тел фонетикасы, морфологиясе, грамматикасы

http://tugan-tel.at.tt.belem/sarif/

http:www.krugosvet.ru

http:www.tatar/com.ru

http://tugan-tel.at.tt.belem/deres/

Танылган шәхесләр. Биография, иҗаты портретлары.

http://www.mirrabot.com

http://go.mail.ru/

p://kitapxane.at.tt
http:tatarca.boom/ru
http: tatarca.boom/ru
http://www.mon.gov.ru РФ Мәгариф һәм фән министрлыгы
http://www.ed.gov.ru Белем бирү буенча федераль агентлык
http://www.fasi.gov.ru Фән һәм инновацияләр буенча федераль агентлык
http://www.obrnadzor.gov.ru Рособрнадзор
http://www.apkppro.ru РФ мәгариф хезмәткәрләренең квалификациясен күтәрү һәм профессиональ әзерләү академиясе
http://www.lexed.ru Федеральный центр образовательного законодательства
http://www.rustest.ruФедераль тест үткәрүүзәге
http://www. tatedu.ru ТР Мәгариф һәм фән министрлыгы
http://www.edu. kzn.ru ТР Мәгариф һәм фән министрлыгы Белем полрталы
http://www.mon.tatar.ru
http://pedsovet.org Бөтенроссия интернет-педкиңәшмәсе
http://www.bytik.ru Мәгариф системасында яңа технологияләр куллану – халыкара конференция
http://www.shoolexpo.ru
http://www. it-n.ru
http://. belem.ru
http://. tatcenter.ru ТР мәгълүмати – аналитик порталы
http://. Tat. Tatar - inform.ru ТР мәгълүмат агентлыгы
http://. intertat.ru ТР электрон газетасы
http://. vatantat.ru “Ватаным Татарстан” газетасы
http://. Tatar - kongres.ru Бөтендөнья татар конгрессы
http://. xat.ru Татар хат алышу хезмәте
http://. suzlek.ruon- line русча сүзлек
http://. Abaga.h16.ru “Абага чәчәге” олимпиада
http://. Tugan-tel.at.ru Шрифтлар һәм IT- технологияләр
http://. Kitapxane.at.ru татар телендәге әдәби әсәрләр китапханәсе
http://. Tatar.com.ru татар теле сүзлекләр һәм үзөйрәткечләр
http://. Tatarca.boom.ru татарча текстлар
http://. tataroved.ru Татар тарихы: төрки – татар дөньясы
http://. selet.ru “Сәләт” яшьләр үзәге